

بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه

عادله آهنگر^۱

دکتر مهردخت وزیرپور کشمیری^۲

چکیده

هدف از این پژوهش شناسایی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه است. روش تحقیق به کار گرفته شده پیمایشی توصیفی است. گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه صورت گرفته است. کل جامعه آماری ۲۹۴ نفر است که ۱۶۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. یافته‌های حاصل از پرسشنامه نشان می‌دهد که هدف اصلی اعضای هیات علمی از جستجوی اطلاعات تهیه و انتشار مقاله‌های علمی، به روز کردن اطلاعات تخصصی و شناسایی منابع تخصصی است. آنها برای رسیدن به اهداف فوق از منابعی چون کتاب، منابع اطلاعاتی اینترنت، مجلات و نشریات ادواری استفاده می‌کنند. اعضای هیات علمی منابع کتابخانه را از نظر روزآمدی نسبتاً خوب ارزیابی کردند. مهمترین موانع موجود در مسیر اطلاع‌یابی پیوسته سرعت کم اینترنت، نداشتن وقت کافی و عدم آگاهی از روشها و فرمولهای جستجو است. مهمترین مشکلات اعضای هیات علمی در کتابخانه عدم وجود تجهیزات لازم و کافی، عدم وجود مکان خاصی جهت مطالعه و عدم وجود منابع مورد نیاز است. همچنین بررسی جدولها نشان می‌دهد که اعضای هیات علمی مایلند کتابخانه با سایر مراکز علمی درارتباط باشد. همچنین از طریق آزمون مجذور کا مشخص شد که متغیرهای سابقه تدریس، مرتبه علمی، مدرک تحصیلی و همچنین متغیر استفاده از کتابخانه از جمله عوامل تاثیرگذار در رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی می‌باشد. در پایان این تحقیق بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهادهایی برای حال و آینده نیز ارائه شده است.

کلید واژه‌ها: رفتار اطلاع‌یابی، اعضای هیات علمی، منابع اطلاعاتی، منابع کتابخانه‌ای، کتابخانه‌های دانشگاهی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه

مقدمه و بیان مساله

از آغاز تمدن بشری؛ اطلاعات و استفاده از آن یکی از مسائل مهم به شمار می‌آمده است. وجود و تولید حجم زیادی از اطلاعات در زمینه‌های گوناگون، دوران کنونی را به "عصر اطلاعات" تبدیل کرده و تا آنجا پیش رفته است که دانش و علم مهمترین مولفه پیشرفت و تمدن بشر

شناخته شده است. در این عصر، رساندن اطلاعات صحیح و موثق، در زمان مناسب، به شخص مناسب، در شکلی قابل استفاده؛ می‌تواند از اتلاف منابع، وقت و انجام دوباره کاری‌های غیر ضروری بکاهد؛ و این هدف نهایی مسئولان و دست‌اندرکاران نظامهای اطلاع‌رسانی می‌باشد.

امروزه دانشگاهها و مراکز آموزش عالی سهم موثری در تولیدات علمی دارند و اعضای هیات علمی دانشگاهها نیز به دلیل نقش موثری که در تعلیم و تربیت دانشجویان دارند؛ می‌توانند از طریق فعالیتهای پژوهشی و تولیدات

^۱ - کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال Adeleahangar@yahoo.com

^۲ - دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی - عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

رفتار اطلاع یابی آنان به منظور بهبود ارائه خدمات اطلاع رسانی حائز اهمیت است. این تحقیق بر آن است تا ضمن مطالعه رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه، شیوه دستیابی به اطلاعات و عوامل موثر بر رفتار اطلاع یابی آنها را بررسی کند و راهکارهای مناسبی برای بهبود خدمات اطلاع رسانی ارائه دهد.

اهمیت تحقیق:

کتابداران و اطلاع رسانیان به منظور پویایی کتابخانه و بالا بردن خدمات کیفی آن؛ می بایستی علاوه بر آگاهی از نیاز اطلاعاتی کاربران خود؛ به رفتار اطلاع یابی آنها نیز واقف باشند تا از طریق سرمایه گذاری درست مالی و به کارگیری درست منابع انسانی در مجراهای گوناگون اطلاعاتی؛ هم نیاز کاربران را مرتفع سازند و هم با بالا بردن کیفیت خدمات، در ارتقای سطح علمی و فرهنگی جامعه سهیم باشند. در این میان اعضای هیات علمی دانشگاهها؛ از یک طرف به عنوان گروهی از کاربران کتابخانه های دانشگاهی از منابع اطلاعاتی گوناگون، جهت اهداف مختلف علمی پژوهشی و آموزشی خود استفاده می کنند، از طرف دیگر به عنوان تولید کنندگان علم به منابع اطلاعاتی روز آمد، نیازمندند. لذا بررسی رفتار اطلاع یابی این گروه از کاربران کتابخانه، نه تنها؛ به مسئولین و دست اندرکاران امر اطلاع رسانی کمک می کند تا تدابیری در جهت سرمایه گذاری های مناسب در مجراهای مختلف اطلاعاتی انجام دهند، بلکه سطح کیفی خدمات اطلاع رسانی را در کتابخانه ارتقا دهند.

هدف پژوهش

هدف اساسی این تحقیق شناسایی رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه است.

اهداف فرعی آن عبارتند از: تعیین عوامل تاثیر گذار در رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی، آگاهی از موانع و مشکلات احتمالی آنها در فرایند اطلاع یابی، تعیین اولویتهای در کانالهای اطلاعاتی مورد استفاده اعضای هیات علمی و شناسایی نقش کتابخانه در فرایند اطلاع یابی.

فرضیه :

علمی، در میزان پیشرفت آن جامعه موثر باشند. لذا در جهت رفع نیاز اطلاعاتی خود مجموعه فعالیتهایی را در ارتباط با منابع اطلاعات و مجراهای اطلاعاتی انجام می دهند که شامل شناسایی منابع اطلاعاتی، جستجو و استفاده از اطلاعات می باشد که به آن " رفتار اطلاع یابی " گویند. مطالعات و بررسی ها در حوزه موضوعی رفتار اطلاع یابی حاکی از این است که این موضوع برای کتابداران و مسئولان امر اطلاع رسانی در مراکز علمی و پژوهشی بسیار مهم است زیرا کتابخانه ها در فرایند تولید علم نقش واسطی بین اطلاعات و کاربران اطلاعات دارند. از این روست که کتابخانه ها در راستای اهداف اطلاع رسانی خود به شناسایی استفاده کنندگان خود، روشها، انگیزه ها و نیازهای اطلاعاتی آنها می پردازند تا بدین ترتیب بتوانند منابع و خدمات مناسبی را برایشان فراهم کنند.

دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه در سال ۱۳۶۴ تاسیس شده است که از همان ابتدا دارای کتابخانه بوده است اکنون این کتابخانه با دارا بودن بیش از ۳۶۳۸۱ جلد کتاب فارسی و لاتین، در مساحتی به متر اژ ۱۲۰۰ متر مربع، مجهز به سیستم رایانه ای و ارتباط از طریق شبکه رتبه اول در منطقه را به خود اختصاص داده است. این کتابخانه با بیش از ۴۳۰۰ نفر عضو دانشجو و ۴۴۰ نفر عضو هیات علمی و کارمند و ۴ نفر پرسنل کتابدار مشغول به فعالیت می باشد ویکی از غنی ترین کتابخانه های شهر می باشد. اما تجربه نشان داده که در بیشتر موارد، استفاده کنندگان کتابخانه برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود دچار مشکل می شوند، از آنجا که گروهی از کاربران کتابخانه اعضای هیات علمی هستند؛ استفاده صحیح آنها از اطلاعات، می تواند نقش به سزایی در پیشبرد اهداف آموزشی - پژوهشی دانشگاه داشته باشد. اما از یک سو وجود موانعی از قبیل کمبود منابع اطلاعاتی مورد نیاز در مجموعه، کمبود فضای مطالعاتی و مشکلاتی از این قبیل و از سوی دیگر عدم آگاهی مسئولین و متخصصان اطلاع رسانی از نیازهای اطلاعاتی و روشهای مناسب برای دستیابی سریع محققان به اطلاعات؛ می تواند موجب شود که آنان به اطلاعات مورد نیاز خود دست نیابند و یا بهتر است گفته شود که به موقع دست نیابند. لذا برای ارائه خدمات اطلاعاتی بیشتر و بهتر به این گروه، آشنایی با

- رفتار اطلاع‌یابی^۱: در این تحقیق منظور از رفتار اطلاع‌یابی عبارت است از مجموعه عواملی که در شکل‌گیری فرایند جستجوی اطلاعات موثرند؛ نظیر اهداف و انگیزه‌ها، منابع، روشها و ابزارهای دستیابی به اطلاعات، کانالهای اطلاعاتی که منتج از الگوها و عادات مطالعه اعضای هیات علمی است، موانع و مشکلات احتمالی آنها و همچنین میزان استفاده از کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی

- **اعضای هیات علمی**: کلیه افرادی که در استخدام رسمی، پیمانی یا قراردادی، حق التدریس دانشگاهها و مراکز آموزش عالی بوده و در آن مراکز به تدریس و تحقیق می‌پردازند. در این تحقیق منظور از اعضای هیات علمی کلیه افرادی هستند که شرایط ذکر شده در بالا را دارند و در دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه مشغول به تدریس می‌باشند.

- **مدرک تحصیلی**: منظور از آن هرگونه سوابق دانشگاهی اعم از کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترا و یا دانشجوی دکترا می‌باشد. لازم به ذکر است که در این واحد افرادی با مدرک کارشناسی مشغول به تدریس می‌باشند.

- **مرتبۀ علمی**: اعضای هیات علمی پس از چندین سال تدریس و ارائه تحقیقات و تالیفات گوناگون در گروههای زیر طبقه‌بندی می‌شوند: مربی، استادیار، دانشیار، استاد تمام که منظور از مرتبۀ علمی این چهار گروه می‌باشد.

- **تجربه و سابقه تدریس**: منظور مدت تدریس می‌باشد.

- **اطلاعات**: در این تحقیق منظور از اطلاعات هرگونه آگاهی یافتن در زمینه علمی و فنی می‌باشد.

- **منابع اطلاعاتی**: شامل کلیه مواد و منابع چاپی و الکترونیکی حاوی اطلاعات به هر زبانی و در هر فرمتی اعم از کتاب، مقاله، پایگاههای اطلاعاتی اینترنتی و ... می‌باشد.

- **کانالهای اطلاعاتی**: منظور از آن هر نوع مجرای که منجر به دستیابی به اطلاعات می‌شود شامل کتابخانه، دوستان و همکاران، افراد متخصص در گروهها و رشته‌های موضوعی و ... می‌باشد.

- بین میزان استفاده از کتابخانه و رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی رابطه معنی‌دار وجود دارد.

- بین سابقه تدریس، مدرک تحصیلی، مرتبۀ علمی اعضای هیات علمی با رفتار اطلاع‌یابی آنها رابطه معنی‌دار وجود دارد.

متغیرها

متغیر مستقل: استفاده از کتابخانه، سابقه تدریس اعضای هیات علمی، مدرک تحصیلی اعضای هیات علمی، مرتبۀ علمی اعضای هیات علمی

متغیر وابسته: رفتار اطلاع‌یابی

پرسشهای پژوهش:

۱- اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه برای کسب اطلاعات مورد نیاز خود از چه کانالهای اطلاعاتی و با چه اولویتی استفاده می‌کنند؟

۲- هدف و انگیزه اصلی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه از جستجوی اطلاعات چیست؟

۳- اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه برای دستیابی به اطلاعات مورد نظرشان از چه نوع منابع اطلاعاتی و به چه میزان استفاده می‌کنند؟

۴- اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه چه معیارهایی را برای انتخاب منابع مورد نیاز خود در نظر می‌گیرند؟ و منابع کتابخانه را چگونه ارزیابی می‌کنند؟

۵- اعضای هیات علمی منابع اطلاعاتی مورد نیاز خود را چگونه شناسایی می‌کنند؟

۶- اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه برای یافتن اطلاعات مورد نیاز خود با چه مشکلاتی رو به رو هستند؟

۷- نقش کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه در فرایند اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی چیست؟

۸- آیا سابقه تدریس، مرتبۀ علمی، مدرک تحصیلی اعضای هیات علمی با رفتار اطلاع‌یابی آنها رابطه دارد؟

تعاریف عملیاتی:

¹ - Information - seeking behaviour

پیشینه پژوهش در ایران:

شاید بتوان گفت اولین مطالعاتی که در ایران روی اعضای هیات علمی دانشگاهها انجام شد در سال ۱۳۵۴ از سوی گروه آموزش کتابداری دانشکده علوم تربیتی تهران بود که به صورت گزارشی تحقیقی منتشر شد. هدف آن بررسی روشهایی بود که از طرف اعضای هیات علمی دانشکده علوم دانشگاه تهران برای دستیابی به منابع دنبال می شد. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه جمع آوری شد و نتایج آن به طور خلاصه به این شرح است:

نیاز به منابع و مدارک بیشتر جهت آماده کردن مواد درسی است؛ جستجو در کتابخانه بیشتر از طریق برگه دان است؛ کتابدار به عنوان عامل و پاسخگو و راهنمای کتابخانه شناخته نشده است؛ در میان منابع مختلف کتاب از همه بیشتر مورد توجه است؛ میزان استفاده از وسایل کپی و تکثیر ناچیز است؛ دستیابی به منابع بیش از اندازه وقت گیر است؛ کتابخانه شخصی بیش از همه منابع مورد توجه است. (تحقیقی درباره روشهایی ...، ۱۳۵۴)

مشابه چنین تحقیقی را **دیانی** در سال ۱۳۶۵ درباره روشهای کسب و اشاعه اطلاعات علمی توسط اعضای هیات علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه چمران انجام داده است. در این مطالعه نظرات اعضای هیات علمی دانشکده در خصوص موضوع تحقیق بررسی شد. اطلاعات لازم از طریق پرسشنامه جمع آوری شد. نتایج حاصله عبارتند از: استفاده از کتب به زبان غیرفارسی بیش از سایر منابع است؛ مجموع منابع شخصی بیش از هر مجموعه دیگر مورد استفاده قرار می گیرد؛

۸۰ درصد پاسخ دهندگان عدم توانایی کتابخانه را در تهیه مواد مورد نیاز مطالعاتی، مانع فوق العاده مهمی در دستیابی به اطلاعات تلقی کرده اند. (دیانی، ۱۳۶۵)

بررسیها نشان داده که تحقیقاتی که دقیقاً به بررسی رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاهها (به ویژه اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد) بپردازد زیاد نیستند که در زیر به ذکر آنها پرداخته شده است:

دیلماقانی، (۱۳۷۵) در رساله خود تحت عنوان "بررسی رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی رشته مهندسی مکانیک در کسب اطلاعات تخصصی در پنج دانشگاه شهر تهران" بیشترین انگیزه اعضای هیات علمی را برای جستجوی اطلاعات روز آمد کردن اطلاعات

شخصی و افزایش مطلوبیت کارایی در تدریس اعلام می دارد. او در تحقیق خود که به صورت پیمایشی توصیفی انجام شد، به این نتیجه رسید که رایج ترین منبع مورد استفاده آنها کتب و نشریات ادواری است و بیش از ۳۰٪ اعضای هیات علمی از پایگاههای رایانه ای جهت جستجوی اطلاعات استفاده می کنند. (دیلماقانی، ۱۳۷۵)

فتحی جلالی، (۱۳۷۸) در پایان نامه ای تحت عنوان "بررسی روشهای دستیابی اعضای هیات علمی گروههای مهندسی برق و کامپیوتر دانشگاههای دولتی مستقر در شهر تهران نسبت به منابع اطلاعاتی"، هدف از پژوهش خود را شناسایی روشهایی که اعضای هیات علمی جامعه مورد نظر برای دستیابی به منابع اطلاعاتی جهت بهره گیری در زمینه های پژوهشی و آموزشی و مشاوره ای خود مورد استفاده قرار می دهند، شرح می دهد. او طی این تحقیق به این نتیجه رسید که "کمتر از ۵۰٪ از اعضای هیات علمی گروههای مهندسی برق و کامپیوتر می توانند به منابع اطلاعاتی مورد نیاز خود دسترسی پیدا کنند. که فرضیه اش تأیید شد. از نتایج دیگر این تحقیق این بود که جامعه مورد نظر در این پژوهش، بیشتر به منابع چاپی روی آورده از آن استفاده می کنند. (فتحی جلالی، ۱۳۷۸)

جهانگیر، (۱۳۷۹) در پایان نامه خود تحت عنوان "مطالعه رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاههای بیرجند"، که باروش پیمایشی انجام شده اینگونه نتیجه گیری می کند که: افزایش کیفیت تدریس اولین انگیزه جستجوی اطلاعات و کتب تخصصی داخلی و کتب تخصصی خارجی بیشترین منابع اطلاعاتی و مجموعه کتابخانه شخصی مهمترین مجرای اطلاعاتی مورد استفاده اعضای هیات علمی دانشگاه بیرجند می باشد. امانت عمده ترین شیوه دریافت منابع اطلاعاتی و مراجعه مستقیم به قفسه کتاب بیشترین روش استفاده از کتابخانه است. عمده ترین مشکل جامعه مورد نظر کمبود منابع خارجی، اعم از نشریات و کتب تخصصی می باشد. (جهانگیر، ۱۳۷۹)

مهمترین نتایجی که **شربت ملکی**، (۱۳۸۰) در پژوهش خود تحت عنوان "بررسی رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران"، به آن دست یافته است این است که روزآمد کردن

معیارهای آنها برای انتخاب منابع به ترتیب عبارت از: معتبر بودن، مرتبط بودن، روز آمد بودن، دسترسی راحت به منابع، موجود بودن، قابل فهم بودن و دسترسی راحت به محتوای منابع می باشد. پایین بودن سرعت اینترنت و قطع مکرر خطوط ارتباطی، عدم اشتراک مجله‌ها، الکترونیکی، موجود نبودن منابع، روز آمد نبودن منابع، فقدان دانش موضوعی پزشکی در بین کتابداران، کمبود امکانات رایانه‌ای، عدم دسترسی به فن آوری‌های جدید اطلاعاتی، فقدان کتابداران آموزش دیده، عدم سازماندهی منابع موجود در کتابخانه و دور بودن کتابخانه از جمله موانع و مشکلات اعضای هیات علمی برای دستیابی به اطلاعات است. (سلاجقه، ۱۳۸۴)

پیشینه تحقیق در خارج از کشور:

پیسلی^۱ (۱۹۶۸) عوامل موثر در نیازهای اطلاعاتی دانشمندان و استفاده از اطلاعات را به این قرار می‌داند: (دامنه اطلاعات موجود، اهمیت استفاده از اطلاعات برای استفاده کننده، زمینه موضوعی، انگیزه، حرفه و ویژگیهای فردی استفاده کننده، نظام‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که استفاده کننده را در بر گرفته‌اند. کاربرد و استفاده‌ای که اطلاعات برای استفاده کننده خواهد داشت). (پیسلی، ۱۹۶۸)

سریدههار^۲ (۱۹۸۷) در پایان نامه دکترای خود که در دانشگاه پنجاب دفاع شد به مطالعه رفتار اطلاع‌یابی مهندسان هوافضا پرداخته است. نتایج حاصل از پایان نامه او حاکی از این است که این گروه از مهندسان بیشتر از مجله، استفاده می‌کنند و پس از آن کتاب و گزارشات. نوع اطلاعات مورد نیاز آنها نتایج گزارشات و تحقیقات است. آنها منابع کتابشناختی خود را از طریق فهرست کتابخانه و یا پرسیدن از همکاران و متخصصان می‌یابند. (سریدههار، ۱۹۸۷)

رنکر^۳ (۱۹۹۱) این تحقیق را در مورد جستجوی اطلاعات درباره فعالیتهای ۳۱ نفر از اعضای هیات علمی دانشگاه استانفورد در طی یک دوره ۱۵ روزه انجام داد که نتایج به دست آمده از آن به شرح زیر است:

اطلاعات اولین انگیزه اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات از جستجوی اطلاعات می باشد، نشریات تخصصی بیشترین منبع مورد نیاز آنها، کتابخانه شخصی مهمترین مجرای اطلاعاتی مورد استفاده آنها، استفاده از برگه دان کتابخانه مهمترین منبع دستیابی اطلاعات و خرید مهمترین شیوه دریافت منابع اطلاعات جامع مورد مطالعه می باشد. جامعه مورد نظر مهمترین مانع دستیابی به اطلاعات را کمبود نشریات خارجی معرفی می‌کند. (شربت ملکی، ۱۳۸۱)

یمین فیروز، (۱۳۸۲) در پایان نامه خود تحت عنوان "بررسی رفتار و الگوی اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه فردوسی مشهد از اینترنت" به نتایج زیر رسیده است: عمده ترین اهداف اعضای هیات علمی در استفاده از اینترنت هدفهای آموزشی و پژوهشی بوده است. بیشترین منبعی که آنها در اینترنت مورد استفاده قرار می‌دهند مجلات الکترونیکی تخصصی و پایگاههای اطلاعاتی تمام متن است. رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی در حوزه های علوم انسانی، مهندسی، علوم و کشاورزی، در تمام شاخص‌های رفتاری (هدف، نوع منابع اطلاعاتی، ابزارهای جستجو و روشهای جستجو) دارای تفاوت معنی دار بوده است. مرتبه علمی در برخی از شاخصهای رفتار اطلاع‌یابی یعنی، هدف و ابزارهای جستجو تاثیر داشته است ولی در شاخص‌های نوع منابع اطلاعاتی و روشهای جستجو بی تاثیر بوده است. سابقه کار نیز بر رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی در شاخص‌های هدف، نوع منابع اطلاعاتی مورد استفاده و ابزارهای جستجوی اطلاعات تاثیر داشته است؛ ولی در شیوه‌های جستجوی اعضای هیات علمی بی تاثیر بوده است. (یمین فیروز، ۱۳۸۲) (سلاجقه، ۱۳۸۴) در پایان نامه دکترای خود، هدف از تحقیق را بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاههای علوم پزشکی کشور و ارائه الگوی رفتارهای اطلاع‌یابی آنها می‌داند. روش تحقیق به کار گرفته شده توسط او، پیمایشی است. گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه صورت گرفته است. نتایج نشان می‌دهد: اعضای هیات علمی برای جستجوی اطلاعات مورد نیاز خود از: شبکه اینترنت، پایگاه‌ها و سایت‌های موجود روی آن، ارجاعات اولین مقاله‌های مورد استفاده آنها، نمایه‌های چاپی و چکیده‌نامه‌های و استنادهای چاپی استفاده می‌کنند.

¹ - Paisley

² - Sridhar

³ - Renker

منابع برای پیشرفت در رشته تخصصی آنها می باشد. علی رغم تاکید بسیار برای استفاده آنان از خدمات الکترونیکی، بیشتر آنها ترجیح می دهند که مقالات را به صورت چاپی در اختیار داشته باشند تا به صورت الکترونیکی آنها. (براون، ۱۹۹۹)

نیکام^۵ (۲۰۰۰) به مطالعه رفتار اطلاع یابی کاربران مراکز اطلاع رسانی در جنوب هندوستان پرداخته است. هدف او تعیین ماهیت و نوع اطلاعات مورد نیاز کاربران، انگیزه و هدف آنها از اطلاع یابی، تعیین میزان استفاده از اینترنت و امکانات سی دی رام ها در کتابخانه های وابسته به شبکه ملی اطلاع رسانی علوم و تکنولوژی، که در جنوب هندوستان واقع هستند بوده است.

او به این نتایج دست یافت که کاربران این کتابخانه ها از کتاب و مجلات، چکیده نامه ها و نمایه نامه ها بسیار استفاده می کنند زیرا به روزند، پوشش موضوعی آنها خوب است و دسترسی به آنها راحت است. اما از کتابهای مرجعی چون هندبوکها، سالنامه های آماری و دایره المعارفها کمتر استفاده می کنند به دلیل محدودیت زبانی، گستردگی بیش از حد موضوعی.

منابع رسمی مورد استفاده کاربران؛ بحث و گفتگو با همکاران و شرکت در سمینارها و کنفرانسها می باشد. کاربران از سی دی رامهای علوم تغذیه، چکیده نامه شیمی، چکیده نامه زیست، مدلاین استفاده می کنند. از اینترنت برای استفاده از سرویس پست الکترونیکی و استفاده از وب استفاده می کنند. بیشترین وب سایتهای مورد استفاده آنها عبارتند از :

www.science.com و www.nature.com و www.biomednet.com و www.microsoft.com و www.autodisk.com بیشتر کاربران، از خدمات این وب سایتها آگاهی دارند و آنها از موتورهای جستجوی yahoo, infoseek, lycos, webbrowser, hotbot استفاده می کنند. ۸۲/۶ درصد ترجیح می دهند از اینترنت استفاده کنند و ۱۸ درصد از سی دی رام. (نیکام، ۲۰۰۰)

شوکین و کوشیک^۶ (۲۰۰۲) در مورد رفتار اطلاع یابی دانشمندان جامعه شناسی که در دانشگاههای هاریانا کار

۱- قسمت اعظم اطلاعات از طریق منابعی تامین می شود که توسط جامعه مورد پژوهش تولید و یا سازماندهی گردیده است.

۲- همچنین مشخص شد که بین ویژگیهای شخصی، نوع نیاز، منابع مورد استفاده و سطوح رفع نیاز این گروه ارتباط وجود دارد. (رنکر، ۱۹۹۱)

شوهام^۱ (۱۹۹۶) نخستین تحقیقی را که در زمینه مطالعه منابع اطلاعاتی صورت گرفته است، مطالعه برنال (Bernal) معرفی می کند. وی اظهار می دارد که تا دهه ۱۹۵۰ مطالعه دیگری در این زمینه صورت نگرفته است و عملاً بررسی رفتار اطلاع یابی پس از آزمایشاتی که طی دهه ۱۹۵۰ در موسسه فن آوری کرنفیلد^۲ انجام شد، آغاز گشته است.

کرتیز و همکارانش^۳ (۱۹۹۷) طی پژوهشی به بررسی رفتار اطلاع یابی و میزان استفاده اعضای هیات علمی پزشکی، پرستاری و دارو سازی دانشگاه ایلی نویز از منابع اطلاعاتی الکترونیکی پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می دهد که اعضای هیات علمی پرستاری و اعضای هیات علمی داروسازی از مدلاین استفاده می کردند. اعضای هیات علمی مورد بررسی ترجیح می دهند که دسترسی به پایگاههای اطلاعاتی الکترونیکی از مطب هایشان صورت گیرد نه از کتابخانه ها. در مورد اینترنت، این پژوهش نشان می دهد که اکثر افراد مورد بررسی از پست الکترونیکی، وب (Web) استفاده می کنند. همچنین نتایج این پژوهش نشان می دهد که همگام با افزایش استفاده از تکنولوژی اطلاعات، میزان استفاده از منابع چاپی کاهش یافته است. (کرتیز و والر و هارد، ۱۹۹۷)

براون^۴ (۱۹۹۹) در بررسی خود رفتار اطلاع یابی متخصصان علوم نجوم، شیمی، ریاضی و فیزیک در دانشگاه اوکلاهما بر اساس پرسشنامه الکترونیکی را ارزیابی کرد. همه این افراد تاکید داشتند که در انجام تحقیقات و فعالیت هایی که با نو آوری همراه بوده بیشتر از متون نشریات (مجلات) بهره می بردند. این محققان عقیده داشتند که آخرین مقالات مجلات یکی از بهترین

¹ - Shoham

² - Cranfield Institute of Technology

³ - Curtis, Hurd, Weller

⁴ - Brown

⁵ - Nikam

⁶ - Shokeen and Kushik

اعضای هیات علمی از کتابهای درسی استفاده می‌کنند. اینترنت هم در روند اطلاع‌یابی آنها موثر بوده است. آنها منابع را از طریق کتابخانه ویا اینترنت می‌یابند. Google.com برای سرچ اطلاعات استفاده می‌شود. آنها معمولا از E-mail برای برقراری ارتباط استفاده می‌کنند. همچنین کشف شد که پاسخ‌دهندگان از پایگاه اطلاعاتی اریک Eric بیشتر از سایر پایگاههای اطلاعاتی استفاده می‌کنند. بیشتر پاسخ‌دهندگان مهمترین مشکل در راه اطلاع‌یابی را عدم دسترسی به اطلاعات و کمبود وقت معرفی کرده‌اند. (پتیتونخو، دشیپاندا، ۲۰۰۵)

فرانسیس^۴ (۲۰۰۵) در مقاله خود با عنوان " رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی علوم اجتماعی در دانشگاه وست ایندیز"، به نتایج زیر دست یافت ۸۴/۶ درصد از اعضای هیات علمی از کتاب‌های درسی، ۵۳/۸ درصد از مجلات تخصصی و ۴۲/۳ درصد نیز از تک‌نگاشت‌ها در فرایند تحقیق بهره می‌برند. این اعضاء، منابع اصلی دسترسی به اطلاعات روزآمد را شماره‌های جاری مجلات و جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی عنوان کردند. پایگاه‌های اطلاعاتی اِبِسکو (Ebsco) و امرالد (Emerald) هر کدام با ۱۹/۵ درصد، بیشترین مراجعه اعضای هیات علمی را به خود اختصاص داد. (فرانسیس، ۲۰۰۵)

روش تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این تحقیق جامعه آماری مورد مطالعه تمام اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه می‌باشد که به صورت تمام وقت و نیمه وقت ویا مدعو در این دانشگاه مشغول به تدریس می‌باشند که تعداد کل آنها ۲۹۴ نفر است.

روش تحقیق انتخاب شده پیمایشی است؛ لذا با توجه به آمار اعضای هیات علمی، ۲۵۰ پرسشنامه تهیه و در میان آنها توزیع گردید. پژوهشگر به منظور تعیین حجم نمونه، با مراجعه به جدول تعیین حجم نمونه از جامعه آماری، جدول "کرجسی - مورگان" تعداد ۱۶۵ نفر را به عنوان نمونه انتخاب کرده است. (مهدیزاده اشرفی، حسینی، ۱۳۸۵).

می‌کنند تحقیق کرده‌اند. آنها گزارش می‌دهند که بیشتر دانشمندان علوم جامعه‌شناسی روزانه کتابخانه می‌روند. اولین روشی که آنها جهت تامین نیاز اطلاعاتیشان استفاده می‌کنند. سرچ در نمایه‌ها و چکیده‌ها است و دانشمندان علوم جامعه‌شناسی از مجلات و کتابها بیشتر بهره می‌برند. (شوکین و کوشیک، ۲۰۰۲)

در مطالعه دیگری که در دانشگاه سریلانکا انجام شده لپروما^۱ (۲۰۰۲) کشف کرد که دانشمندان علوم اجتماعی از مجلات به عنوان مهمترین منبع اطلاعاتی یاد کرده‌اند. نقشه‌ها، اطلس‌ها و بانکهای اطلاعاتی کمتر مورد توجه قرار داشتند. لپروما بیان می‌کند که بانکهای الکترونیکی، اینترنت و دسترسی آن لاین به بانکهای اطلاعاتی روی رفتار اطلاع‌یابی آنها تاثیر دارند اما در این تحقیق نشان داده نشده است. (لپروما، ۲۰۰۲)

سریا، سنگیثا و نامبی^۲ (۲۰۰۴) تحقیقی تحت عنوان رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاههای هنر در بخش کودالور انجام دادند. هدف از تحقیق بررسی اینکه چگونه اعضای هیات علمی اطلاعات مورد نیاز خود را از کتابخانه جستجو می‌کنند. آنها خاطر نشان کردند که ۳۸/۱۲ درصد از اعضای هیات علمی در طول هفته چندین بار به کتابخانه مراجعه می‌کنند تا نیاز اطلاعاتی خود را بر طرف کنند. ۵۶/۸۷ درصد در کتابخانه از طریق موضوع سرچ می‌کنند. (سریا، سنگیثا و نامبی، ۲۰۰۴)

پتیتونخو و دشیپاندا^۳ (۲۰۰۵) در پایان نامه خود تحت عنوان رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاههای رجبها در بانگکوک این گونه می‌نویسند:

این مقاله نتایج بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاههای رجبها در بانگکوک تایلند را گزارش می‌دهند. داده‌ها از طریق تهیه پرسشنامه جمع‌آوری شده است. نتایج نشان می‌دهد که بیشتر پاسخ‌دهندگان از طریق مشورت کردن با افراد متخصص در زمینه رشته خود اطلاع‌یابی می‌کنند. هدف آنها از جستجوی اطلاعات ارائه‌سخت‌تر است. که از طریق مراجعه به فهرست منابع که در انتهای کتاب وجود دارد، به منابع مورد نیاز دسترسی می‌یابند. بررسیها نشان می‌دهد که بیشتر

^۱ - Leperuma

^۲ - Suriya, Sangeetha, Nambi

^۳ - Patitungkho, Deshpande

^۴ - Francis

ادامہ جدول ۱

۹۷/۶	۱۶۱	جمع
۲/۴	۴	عدم پاسخ
۱۰۰	۱۶۵	جمع کل
در صد فراوانی	فراوانی	سابقہ تدریس
۴۹/۱	۸۱	۵-۱
۲۷/۳	۴۵	۱۰-۶
۱۲/۷	۲۱	۱۵-۱۱
۷/۳	۱۲	۲۰-۱۶
۱/۸	۳	۲۵-۲۱
۰/۶	۱	بیش از ۲۵ سال
۹۸/۸	۱۶۳	جمع
۱/۲	۲	عدم پاسخ
۱۰۰	۱۶۵	جمع کل
درصد فراوانی	فراوانی	رشته تحصیلی
۱۷/۶	۲۹	علوم پایه
۱۸/۲	۳۰	عمومی
۲۸/۵	۴۷	فنی و مهندسی
۳۵/۸	۵۹	مدیریت و علوم اجتماعی
۱۰۰	۱۶۵	جمع

طبق جدول، نتایج بررسی جمعیت شناختی نشان می دهد که ۵۹/۶ درصد اعضای هیات علمی بین سنین ۲۵-۳۵ سال، ۷۳/۹ درصد مرد و ۸۴/۷ درصد دارای رتبه علمی مربی می باشند. ۶۰/۶ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد هستند، ۴۹/۷ درصد سابقه تدریس ۱-۵ سال می باشند و در رشته های مختلف فنی و مهندسی، علوم پایه، مدیریت، اقتصاد، حسابداری می باشند. سوال ۱. اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه برای کسب اطلاعات مورد نیاز خود از چه کانالها و با چه اولویتی استفاده می کنند؟

به منظور استخراج اطلاعات از پرسشنامه ها از بسته نرم افزاری SPSS 11.0 و نرم افزار Excel 2003 استفاده شده است.

به کمک جداول، ضمن خلاصه کردن داده ها به پاسخگویی پرسشهای پژوهش نیز پرداخته می شود. در انتها، فرضیه های پژوهش با استفاده از آزمون توزیع دو جمله و آزمون مجذور کا مورد آزمون قرار گرفته اند.

یافته های پژوهش

جدول ۱. توزیع فراوانی بر حسب جنسیت، مدرک

تحصیلی، مرتبه علمی، سن، سابقه تدریس، رشته

تحصیلی

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
مونث	۴۳	۲۶/۱
مذکر	۱۲۲	۷۳/۹
جمع	۱۶۵	۱۰۰
مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد فراوانی
کارشناسی ارشد	۱۰۰	۶۰/۶
دانشجوی دکتری	۳۸	۲۳
دکتری	۲۴	۱۴/۵
سایر موارد	۳	۱/۸
جمع	۱۶۵	۱۰۰
مرتبه علمی	فراوانی	درصد فراوانی
مربی	۱۳۸	۸۳/۶
استادیار	۲۳	۱۳/۹
استاد	۲	۱/۲
جمع	۱۶۳	۹۸/۸
عدم پاسخ	۲	۱/۲
جمع کل	۱۶۵	۱۰۰
سن	فراوانی	درصد فراوانی
۲۵-۳۵	۹۶	۵۸/۲
۳۶-۴۶	۴۷	۲۸/۵
۴۷-۵۷	۱۲	۷/۳
بالتر از ۵۸	۶	۳/۶

جدول ۲. توزیع فراوانی بر حسب کانالهای اطلاعاتی مورد استفاده اعضای هیات علمی به ترتیب اولویت

اولویتها		اولویت اول		اولویت دوم		اولویت سوم	
کانالهای اطلاعاتی		فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
کتابخانه و سالن اینترنت		۱۴۹	۹۲/۵	۱۱	۶/۸	۱	۰/۶
مشورت با دوستان و همکاران و متخصصان		۱۲	۹	۸۳	۶۱/۹	۳۹	۲۹/۱
حضور در همایشهای علمی و فنی		۲	۱/۶	۴۳	۲۳/۶	۸۳	۶۴/۸

اول از کانال کتابخانه و سالن اینترنت سپس کانال مشورت با دوستان و همکاران و متخصصان، و در مرتبه سوم حضور در همایشهای علمی و فنی استفاده می کنند .

سوال ۲ . هدف و انگیزه اصلی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه از جستجوی اطلاعات چیست؟

جدول ۲. نشان می دهد که اعضای هیات علمی برای کسب اطلاعات مورد نیاز خود؛ ۹۲/۵ درصد از کانال کتابخانه و سایت اینترنت، ۹ درصد از کانال مشورت با دوستان و همکاران و متخصصان، و ۱/۶ درصد از کانال حضور در همایشهای علمی فنی استفاده می کنند لذا جدول ۲ بیان می کند که اعضای هیات علمی به ترتیب

جدول ۳. توزیع فراوانی بر حسب هدف و انگیزه اعضای هیات علمی از جستجوی اطلاعات به ترتیب اولویت

اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		اولویتها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	هدف و انگیزه
۲۳/۳	۲۹	۱۵/۲	۱۹	۲۱/۶	۲۷	شناسایی منابع تخصصی
۱۶/۷	۲۱	۱۵/۹	۲۰	۳۸/۱	۴۸	انتشار و تهیه مقاله های علمی - تخصصی
۱۷/۸	۲۳	۳۲/۶	۴۲	۳۱/۸	۴۱	علاقه به روز آمد کردن اطلاعات تخصصی
۱۸/۹	۲۸	۲۳/۶	۲۵	۲۲/۳	۳۳	افزایش مطلوبیت کارایی در امر تدریس
۱۴	۱۷	۹/۹	۱۲	۲/۵	۳	ارائه سخنرانی در سمینار ها و کنفرانسها

طبق جدول ۴ . میانگین میزان استفاده اعضای هیات علمی از کتب ۴/۴۳، مجلات و نشریات ادواری ۳/۵۹، پایان نامه ها و طرح های پژوهشی ۲/۸۸؛ مجموعه مقالات ۳/۱۷، کتابشناسی ها ۲/۴۰، چکیده نامه ها و نمایه نامه ۲/۶۰، آمارنامه ها و گزارشات فنی ۲/۶۸، منابع اینترنتی ۴/۲۲، و منابع دیداری شنیداری ۲/۶۱ است. لذا می توان نتیجه گرفت که اعضای هیات علمی به ترتیب از کتب، منابع اطلاعاتی اینترنتی، مجلات و نشریات استفاده می کنند. مجموعه مقالات، پایان نامه ها، آمارنامه ها، منابع دیداری شنیداری، چکیده نامه ها، کتابشناسی ها به ترتیب در اولویتهای بعدی می باشند.

سوال ۴ . اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه چه معیارهایی را برای انتخاب منابع مورد نیاز خود در نظر می گیرند؟ و منابع کتابخانه را چگونه ارزیابی می کنند؟

جدول ۵. میانگین ارزیابی منابع کتابخانه بر اساس دسترسی، صحت و اعتبار، دوام، روز آمدی، و منحصر به

فرد بودن		
میانگین	میانگین	ارزیابی منابع کتابخانه
۳	۲/۹۳	دسترس
۳	۲/۸۰	صحت و اعتبار
۳	۲/۶۰	دوام
۲	۲/۱۴	روز آمدی
۲	۱/۸۰	منحصر به فرد بودن

طبق جدول ۳ . ۳۸/۱ درصد اعضای هیات علمی اولین هدف و انگیزه خود را از جستجوی اطلاعات انتشار و تهیه مقاله های علمی - تخصصی بیان کردند؛ ۳۲/۶ درصد آنها دومین اولویت خود را علاقه به روز آمد کردن اطلاعات تخصصی بیان کردند؛ ۲۳/۳ درصد نیز اولویت سوم را شناسایی منابع تخصصی می دانند. به این ترتیب مهمترین هدف اعضای هیات علمی از جستوی اطلاعات این سه مورد است و بقیه (افزایش مطلوبیت در امر تدریس، ارائه سخنرانی در سمینارها و کنفرانسها) در اولویتهای بعدی قرار می گیرند.

سوال ۳. اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه برای دستیابی به اطلاعات مورد نظرشان از چه نوع منابع اطلاعاتی و به چه میزان استفاده می کنند؟

جدول ۴. میانگین میزان استفاده اعضای هیات علمی از

هر یک از انواع منابع اطلاعاتی

میانگین	منابع اطلاعاتی
۴/۴۳	کتب
۳/۵۹	مجلات و نشریات ادواری
۲/۸۸	پایان نامه ها و طرحهای پژوهشی
۳/۱۷	مجموعه مقالات همایشها
۲/۴۰	کتابشناسی ها
۲/۶۰	چکیده نامه ها و نمایه نامه ها
۲/۶۸	آمارنامه ها و گزارشات علمی و فنی
۴/۲۲	منابع اطلاعاتی اینترنتی
۲/۶۱	منابع دیداری و شنیداری

طبق جدول ۵. میانگین دسترسی به منابع اطلاعاتی
 سوال ۵. اعضای هیات علمی منابع اطلاعاتی مورد نیاز
 ۲/۹۳، صحت و اعتبار ۲/۸۰، دوام ۲/۶۰، روز آمدی ۲/۱۴ و
 خود را چگونه شناسایی می کنند؟
 منحصر به فرد بودن ۱/۸۰ است

جدول ۶. توزیع فراوانی بر حسب روشهای شناسایی منابع اطلاعاتی به ترتیب اولویت

اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		اولویتها
درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	
۲۴/۳	۳۵	۲۰/۸	۳۰	۲۱/۵	۳۱	روشهای شناسایی منابع اطلاعاتی
۱۲/۵	۱۸	۳۸/۲	۵۵	۳۰/۶	۴۴	مراجعه به فهرست منابع و مآخذ در انتهای منابع چاپی
۲۰	۳۰	۹/۳	۱۴	۸	۱۲	پی گیری مآخذ در منابع الکترونیکی
۹/۲	۱۲	۶/۹	۹	۲/۳	۳	پرس و جو و مشورت با دوستان و یا متخصصان
۱۵/۲	۲۱	۷/۲	۱۰	۱/۴	۲	کتابشناسی ها
۱۴/۶	۲۱	۱۵/۳	۲۲	۴۷/۲	۶۸	نمایه نامه ها و چکیده نامه ها
۹/۳	۱۲	۱/۶	۲	۰/۸	۱	استفاده از موتورهای جستجوی اینترنتی
						حضور در همایشها

متخصصان، کتابشناسی ها، نمایه نامه ها و چکیده نامه ها
 و حضور در همایشها در اولویتهای بعدی قرار دارند .
 سوال ۶. اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی
 واحد فیروزکوه برای یافتن اطلاعات مورد نیاز خود با چه
 مشکلاتی روبه رو هستند؟
 بررسی مشکلات اعضای هیات علمی در استفاده از
 اینترنت

بررسی جدول بالا نشان می دهد که اولویت اول
 اعضای هیات علمی با ۴۷/۲ درصد، استفاده از موتورهای
 جستجوی اینترنتی است، اولویت دوم آنها با ۳۸/۲ درصد،
 پی گیری مآخذ در منابع الکترونیکی است، و اولویت سوم
 با ۲۴/۳ درصد، مراجعه به فهرست منابع و مآخذ در انتهای
 منابع چاپی است. پرس و جو و مشورت با دوستان یا

جدول ۷. توزیع فراوانی عوامل موثر در عدم استفاده مطلوب از اینترنت به ترتیب اولویت

اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول		عوامل موثر در عدم استفاده مطلوب از اینترنت
درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	
۶/۶۰	۷	۱۸/۵۸	۲۱	۵۵	۸۸	سرعت کم اینترنت و ترافیک شبکه
۱۱/۳۲	۱۲	۱۰/۶۱	۱۲	۷/۵	۱۲	عدم تسلط کافی به زبان انگلیسی
۲۴/۵۲	۲۶	۹/۷۳	۱۱	۶/۲۵	۱۰	عدم آگاهی کافی از روشها و فرمولهای جستجو
۱۱/۳۲	۱۲	۳/۵۳	۴	۴/۳۷	۷	فقدان مهارت کافی رایانه ای و شبکه ای
۶/۶۰	۷	۱۵/۹۲	۱۸	۳/۱۲	۵	عدم دسترسی به رایانه
۱۵/۰۹	۱۶	۲۶/۵۴	۳۰	۲۲/۵	۳۶	نداشتن وقت کافی
۸/۴۹	۹	۷/۰۷	۸	۰/۶۲	۱	عدم احساس نیاز به این منابع
۱۶/۰۳	۱۷	۷/۹۶	۹	۰/۶۲	۱	عدم شناخت مراکزی که خدمات اینترنتی ارائه می دهند

۲۴/۵۲ درصد عدم آگاهی از روشها و فرمولهای جستجو
 است.
 مشکلات اعضای هیات علمی در استفاده از کتابخانه

طبق جدول ۷. اولویت اول اعضای هیات علمی با ۵۵
 درصد سرعت کم اینترنت و ترافیک شبکه است، اولویت
 دوم با ۲۶/۵۴ درصد نداشتن وقت کافی و اولویت سوم با

جدول ۸. میانگین مشکلات اعضای هیات علمی در استفاده مطلوب از کتابخانه

میانگین	مشکلات اعضای هیات علمی در استفاده از کتابخانه
۳/۴۳	فقدان وقت کافی جهت جستجوی اطلاعات
۳/۵۹	عدم وجود منابع مورد نیاز در مجموعه کتابخانه
۲/۹۳	عدم سازماندهی کافی منابع کتابخانه ای
۳/۴۶	عدم وجود ارتباط کتابخانه با سایر مراکز علمی
۲/۵۶	عدم وجود کتابداران متخصص و آگاه
۳/۶۴	عدم وجود مکان خاصی جهت مطالعه استادان
۳/۳	عدم امکان دریافت اطلاعات از پایگاههای اطلاع‌رسانی
۳/۶۶	عدم وجود تجهیزات و وسایل لازم مانند چاپگر و اسکنر و کامپیوتر و ...

فرضیه اول: بین میزان استفاده از کتابخانه و رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی رابطه معنی‌دار وجود دارد. برای آزمون این فرضیه جداول مربوط به میزان استفاده از کتابخانه مرکزی دانشگاه و همچنین میزان استفاده از کتابخانه‌ها و یا دیگر مراکز اطلاع‌رسانی نیز بررسی می‌شود؛ همچنین جدول مربوط به میزان استفاده از کتابخانه در هر یک از مراحل پژوهش نیز در زیر آمده است که فقط به ذکر میانگین استفاده از آنها پرداخته شده است:

بررسی جدول ۸ نشان می‌دهد که مهمترین مشکلات اعضای هیات علمی در استفاده از کتابخانه، عدم وجود تجهیزات و وسایل لازم با میانگین ۳/۶۶، عدم وجود مکان خاصی جهت مطالعه استادان با میانگین ۳/۶۴، عدم وجود منابع مورد نیاز در مجموعه کتابخانه با میانگین ۳/۵۹ می‌باشند و پس از آنها عدم وجود ارتباط با سایر مراکز علمی (۳/۴۶)، فقدان وقت کافی (۳/۴۳)، عدم سازماندهی کافی (۲/۹۳) و عدم وجود کتابدار آگاه (۲/۵۶) می‌باشد.

آزمون فرضیه‌ها:

در این پژوهش دو فرضیه مورد آزمون قرار گرفت.

جدول ۹. میزان استفاده از هر یک از انواع کتابخانه

میانگین	میزان استفاده از انواع کتابخانه
۲/۶۳	کتابخانه عمومی
۳/۹۴	کتابخانه شخصی
۱/۹۸	کتابخانه گروه
۳/۴۴	کتابخانه تخصصی مرتبط با رشته و یا موضوع
۲/۸۵	کتابخانه مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه

جدول ۱۰. میزان استفاده از کتابخانه در هر یک از مراحل پژوهش

میانگین	میزان استفاده از کتابخانه در هر یک از مراحل پژوهش
۲/۹۹	تعریف مساله
۲/۸۹	آماده‌سازی طرح پژوهش
۲/۹۰	گردآوری داده‌ها
۲/۷۹	تجزیه و تحلیل داده‌ها
۲/۵۹	ارائه نتایج

SPSS با هم ترکیب شدند و متغیر جدیدی به نام "استفاده از کتابخانه در رفتار اطلاع‌یابی" به وجود آمد. که نتایج آزمون مجذور کا به شرح زیر می‌باشد:

جدول ۱۱. نتایج آزمون کای دو برای متغیر استفاده از کتابخانه در رفتار اطلاع‌یابی

متغیر	مقدار کای دو	درجه آزادی	معناداری
استفاده از کتابخانه در رفتار اطلاع‌یابی اساتید و اعضای هیات علمی	۶۵/۷۰	۲	۰/۰۰۰

فرضیه دوم: بین سابقه تدریس، مدرک تحصیلی، مرتبه علمی اعضای هیات علمی با رفتار اطلاع یابی آنها رابطه معنی دار وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه نیز از آزمون مجذور کا استفاده شده است و نتایج به شرح زیر می باشد.

بر اساس نتایج آزمون کای دو می توان دریافت که مجذور کا با مقدار ۶۵/۷۰ و درجه آزادی ۲ و آلفای ۰/۰۱ در سطح اطمینان ۹۹ درصد برای متغیر نقش کتابخانه در رفتار اطلاع یابی اعضای هیات علمی معنا دار می باشد. پس میزان استفاده از کتابخانه در رفتار اطلاع یابی نقش دارد.

جدول ۱۲. نتایج آزمون کای دو برای متغیرهای سابقه تدریس، مدرک تحصیلی و مرتبه علمی اعضای هیات علمی

معناداری	درجه آزادی	مقدار کای دو	متغیر
۰/۰۰۰	۴	۵۵/۰۳۰	تأثیر سابقه تدریس اعضای هیات علمی در رفتار اطلاع یابی آنها
۰/۰۰۰	۴	۶۳/۰۹۱	تأثیر مدرک تحصیلی اعضای هیات علمی در رفتار اطلاع یابی آنها
۰/۰۰۰	۴	۶۰/۰۰۰	تأثیر مرتبه علمی اعضای هیات علمی در رفتار اطلاع یابی آنها

کند و محتوای کتابخانه را غنی سازد تا امر فوق میسر گردد.

- بر مبنای جدول ۴ اعضای هیات علمی در راستای کسب اطلاعات علمی - پژوهشی خود ابتدا از کتاب و سپس از اینترنت استفاده می کنند و بعد از این دو به سراغ مجلات و نشریات ادواری می روند. از آنجا که موارد ذکر شده در این جدول مرجع می باشد؛ لذا شاید بتوان گفت که تنها مجلات و نشریات ادواری در میان اعضای هیات علمی شناخته شده است. و سایر منابع مفید مرجع که می تواند باعث صرفه جویی در زمانشان شود مانند پایان نامه ها و طرح های پژوهشی، مجموعه مقالات، کتابشناسی ها، آمارنامه ها، چکیده نامه ها، منابع دیداری - شنیداری کمترین استفاده را دارند. در حالی که این منابع همانند راه میانبری برای رسیدن به اهداف علمی - پژوهشی آنها می باشد. از طرف دیگر بر طبق جدول ۸ اعضای هیات علمی، سازماندهی منابع کتابخانه را متوسط ارزیابی کردند، بنابراین شاید یکی از دلایلی که اعضای هیات علمی از این منابع مهم مرجع کمتر استفاده می کنند؛ به خاطر عدم سازماندهی کافی منابع کتابخانه ای باشد، لذا کتابخانه وظیفه دارد که علاوه بر تهیه انواع منابع مرجع در کلیه زمینه ها و رشته ها، آنها را به نحو مطلوبی سازماندهی نماید یعنی آنها را چکیده نویسی و نمایه سازی کند تا به این ترتیب استفاده بهینه از آنها صورت گیرد. همچنین اطلاع رسانی در زمینه منابع موجود در کتابخانه به همراه آموزش استفاده از آنها،

همان طور که جدول بالا نشان می دهد مقدار کای دو محاسبه شده برای سابقه تدریس ۵۵/۰۳۰، برای مدرک تحصیلی ۶۳/۰۹۱ و برای مرتبه علمی ۶۰/۰۰۰ می باشد؛ با درجه آزادی ۴ و آلفای ۰/۰۵ درصد لذا با احتمال ۹۵ درصد می توان گفت که بین سابقه تدریس، مدرک تحصیلی، مرتبه علمی اعضای هیات علمی با رفتار اطلاع یابی آنان رابطه وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

- همان طور که از جدول ۳ نشان می دهد، هدف اصلی اعضای هیات علمی از جستجو و کسب اطلاعات تهیه و انتشار مقاله های علمی می باشد. پس از آن روز آمد نگه داشتن اطلاعات تخصصی، و شناسایی منابع تخصصی می باشد. از طرف دیگر بررسی میانه در جدول ۵ نشان می دهد که منابع کتابخانه از نظر روز آمدی و منحصر به فرد بودن در حد ضعیف می باشد، همچنین جدول ۸ نشان می دهد که عدم وجود منابع مورد نیاز در مجموعه کتابخانه از جمله عواملی است که استفاده مطلوب از کتابخانه را کمرنگ کرده است؛ لذا به مسئولین کتابخانه پیشنهاد می شود که برنامه هایی جهت خرید منابع جدید و روز آمد در کلیه رشته ها و گرایشها داشته باشند. همچنین کتابخانه می تواند از طریق ایجاد شورای کتاب؛ به واسطه همکاری اعضای هیات علمی جوان و دانشجویان علاقه مند و همچنین حمایت های مسئولین منابع روز آمد از هر نوع اعم از کتاب، مجلات، سی دی رامها و غیره تهیه

منابع

- می‌تواند راهنمای موثری برای اساتید در مسیر اطلاع‌یابی باشد.
- طبق جدول ۷، از اولین مشکلات اعضای هیات علمی در مسیر اطلاع‌یابی پیوسته، سرعت کم اینترنت و ترافیک شبکه می‌باشد که پیشنهاد می‌شود شبکه دانشگاه مجهز به تکنولوژی ADSL شود تا این مشکل مرتفع گردد.
- جدول ۲ نشان می‌دهد که اعضای هیات علمی در راستای کسب اطلاعات مورد نیاز خود کانال کتابخانه و سایت اینترنت را اولین کانال اطلاعاتی می‌دانند جدول ۸ نشان می‌دهد که فقدان وقت کافی، عدم وجود منابع مورد نیاز در مجموعه کتابخانه، عدم وجود ارتباط کتابخانه با سایر مراکز علمی، عدم وجود مکان خاصی جهت مطالعه، عدم وجود تجهیزات و وسایل لازم از جمله مهمترین مشکلات کتابخانه شناخته شده است. به مسئولین پیشنهاد می‌شود که علاوه بر رشد فیزیکی کتابخانه و سالن اینترنت تدابیری نیز جهت توسعه و افزایش کیفیت منابع و خدمات آن بیاندیشند. از طریق امانت بین کتابخانه‌ای و خدمات تحویل مدرک با سایر مراکز علمی و پژوهشی و یا سایر واحدهای دانشگاهی و همچنین دیجیتالی کردن برخی منابع مانند چکیده پایان‌نامه‌ها و یا مقالات می‌توانند بر بسیاری از این مشکلات فائق آیند. که البته این کار مستلزم تجهیز شدن کتابخانه به یک سیستم نرم‌افزاری مناسب و مطلوب می‌باشد تا ارتباطات شبکه‌ای و بین‌سازمانی امکان‌پذیر باشد.
- با توجه به جدول ۲. اعضای هیات علمی در جهت کسب اطلاعات مورد نیاز خود از کانال کتابخانه و سایت اینترنت بیشتر از سایر کانالها استفاده می‌کنند؛ و همچنین از طریق آزمون مجذور کا فرضیه اول تأیید شد، پس مهمترین نتیجه‌ای که می‌توان در یافت کرد این است که از جمله عوامل تاثیرگذار بر رفتار اطلاع‌یابی علاوه بر عوامل جمعیت‌شناختی (مرتبه علمی، سابقه تدریس، مدرک تحصیلی)، کانال کتابخانه است، لذا به مسئولین پیشنهاد می‌شود که از طریق احتساب بودجه کافی به این کانال، به مسئولان امر اطلاع‌رسانی کمک کنند تا در بهبود خدمات و کیفیت نظام اطلاع‌رسانی موفق شوند.
- ادهمی، اعظم، (۱۳۸۲). "نگاهی بر مدل‌های رفتار اطلاع‌یابی و رفتار اطلاع‌یابی در وب"، پیام کتابخانه، سال ۱۳، شماره ۳ و ۴.
- جهانگیر، غلامحسین، (۱۳۷۹). "مطالعه رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه‌های بیرجند"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- حری، عباس، (۱۳۸۱). دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، (۱۳۵۴)، تحقیقی درباره روش‌هایی که هیات علمی دانشکده علوم دانشگاه تهران برای دستیابی به منابع و مدارک به کار می‌برند، تهران، گروه آموزش کتابداری.
- دیانی، محمد حسین (۱۳۶۵). "روشهای کسب و اشاعه اطلاعات علمی توسط اعضای هیات علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه چمران". دانشکده علوم تربیتی روانشناسی، گروه کتابداری.
- دیلمقانی، میترا، (۱۳۷۵). "بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی رشته مهندسی مکانیک در کسب اطلاعات تخصصی در پنج دانشگاه شهر تهران". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- رفیع پور، فرامرز، (۱۳۸۳)، کندو کاوها و پنداشته‌ها مقدمه‌ای بر روشهای شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- سلاجقه، مزده، (۱۳۸۴). "ارائه الگوی اطلاع‌یابی منتج از بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی: مطالعه موردی اعضای هیات علمی دانشکده‌های پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور". پایان‌نامه دکتری تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز.
- شربت‌ملکی، محمد رحیم، (۱۳۸۱). "بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات". پایان‌نامه

- کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی علوم تحقیقات تهران.
- فتحی جلالی، گیتی، (۱۳۷۸). " بررسی روشهای دستیابی اعضای هیات علمی گروههای مهندسی برق و کامپیوتر دانشگاههای دولتی مستقر در شهر تهران نسبت به منابع اطلاعاتی ". پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- مهدی زاده اشرفی، علی؛ حسینی، مهدی، (۱۳۸۵)، روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: یکان .
- ۱۲ - نگهبان، علیرضا، (۱۳۸۴)، مستجابی، فریدا، Spss 11 : راهنمای روش تحقیق به کمک پرسشنامه، تهران : سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی (واحد تهران).
- هویدا، علیرضا، (۱۳۷۸)، آمار و روشهای کمی در کتابداری و اطلاع رسانی، تهران: انتشارات سمت.
- یمین فیروز، موسی، (۱۳۸۲). " بررسی رفتار و الگوی اطلاع یابی اعضای هیات علمی دانشگاه فردوسی مشهد از اینترنت ". پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه فردوسی مشهد.
- Brown, Cecilia M., (1999)." Information needs of practicing physicians on north eastern New York state". Bulletin of Medical library Association, 66 (2), 200 - 209.
- Curtis, KL., Weller, AC. and Hurd, JM., (1997)." Information seeking Behaviour of health science faculty: the impact of new information technologies". Bulletin of mdical Library association, 85 (4), 402 - 410.
- Francis, Hannah, (2005)." The information seeking behaviour of social faculty at the university of the West indies, st. Augustine Campus". The Jornal of Academic Librarianship. 13 (1) page 67 - 72.
- Lieperuma, Sriyani, (2002)." Information gathering behaviour of arts scholars in srilankan univesity: a critial evaluation ". Collection buiding 21.pages22 - 31.
- Nikam, Khaiser, (2000)." A study of the information seeking behavior of the users of select sectoral information centers in southern India". PHD Thesis in library and information science of university of Mysore, Guide V. G. Talawar .
- Paisley, W., (1968). Information needs and uses . Annual Review Information of Technology, 3, pages 1 - 30 .
- Patitungkho, Kingkaew, and Deshpande, Neela J, (2005)." Information seeking behaviour of faculty members of Rajabhat universities in Bangkok". Webology, 2 (4).
- Renker, Marine H., (1993)." A Qualitative study of Information on seeking among members of an academic community : Methodological ", Issues and problem Library Quarterly 63 (4), pages 487 - 507.
- Shokeen, A. and Kushik, S. K., (2002)." Information seeking behaviour of social scientist of Haryana Universities" . Library Herald, 40 (1) pages 8 - 11 .
- Sridhar, M. S., (1987)." A study of information seeking behaviour of space technologist with emphasis on correlating user characteristics with such behaviour" . PHD Thesis in library and information science of university of Mysore .Guide V. G. Talawar.
- Suriya, M., Sngeetha, G. and Nambi, M. A., (2004)." Information seeking behaviour of faculty members from government arts colleges in Cuddalore district". Library and information net working (NACLIN2004). New Delhi, pages 285 - 292.

